

Phillippe Viller, n. 26 mai 1935, Banloc

Phillippe Viller, n. 26 mai 1935, Banloc, intervievat la Roque au Pernes, în 21 aprilie 1999 de Smaranda Vultur

De la Banloc nu am amintiri. Îmi amintesc când eram copil mic la Timișoara, am locuit câțiva ani acolo cu părinții mei și după aceea, în perioada războiului, cred, prin '40-'41, am fost trimis la țară la bunici.

Părinții au rămas în oraș?

Da, lucrau acolo, tatăl meu avusese o măcelărie la Banloc, dar probabil că nu a mers prea bine și de aceea a preferat să plece la oraș, să lucreze într-o întreprindere și așa am ajuns să locuim acolo un timp. Casa era undeva în centrul orașului, la stânga era o piață cu castani și parcă o mică biserică. Ce-mi amintesc e că traversam tot orașul în lung și-n lat. Nu știam să citesc, dar aveam capacitatea de a mă orienta după tot felul de repere și nu mă pierdeam niciodată. A fost o epocă extraordinară pentru mine, dar școala am început-o când am mers la bunici, bunicii dinspre mamă, pe ceilalți mi-i amintesc mai puțin, stăteau undeva la marginea satului, la Tolvădia. Bunicii mamei locuiau într-un sat mai mic, la Ciavos, undeva pe malul Dunării, la frontieră. Când am ajuns acolo, era o școală românească, una germană și una maghiară... Erau și sârbi în sat, patru etnii diferite. De o parte erau marii proprietari, care erau clasa privilegiată, de cealaltă, oamenii ceilalți care aveau mici ferme. Nu-mi amintesc să fi fost fricțiuni între etnii, dar nici nu prea se frecventau între ele.

Bunicii vorbeau germana și maghiara?

Da.

Și româna unde ați învățat-o?

De mic copil din oraș vorbeam și românește, vorbeam și ungurește. Dar am uitat, școala am făcut-o în germană și română. Îmi amintesc de cântecele de 10 mai și de un cântec de 1 mai. Și la grădiniță făceam două limbi, știu că la sfârșitul anului se juca piesa **Albă-ca-Zăpada**, cred că în limba română. Eu nu am jucat în piesă, pentru că hoinăream mai mult prin oraș.

Ce vă mai amintiți din sat de la bunici?

Mergeam la pescuit și îmi amintesc că sâmbăta mergeam să spălăm caii în fluviu. Acolo unde mergeam, fluviul era în România, apoi, ceva mai încolo, făcea un cot și acolo de o parte era România, de cealaltă, Serbia. Era un sat și de partea cealaltă a fluviului. Era o gară la care mergeam cu căruța și de acolo mergeam la Timișoara,

vagoanele erau de lemn, cu banchete din lemn, față în față. Pe atunci mi-era frică de trenuri. Îmi amintesc că iarna era multă zăpadă și ne plimbam cu săniile cu cai. În fundul grădinii era un câmp care, din când în când, era inundat, iarna îngheța și puteam să patinăm pe el. Ne făceam singuri patinele, din lemn, una singură în loc de două. Se mai întâmpla și să se spargă gheața, dar apa nu era adâncă. Îmi amintesc apoi că bunicii cultivau cânepă, făceau snopi și-i duceau la Timiș. Era un loc unde râul făcea o buclă și era un dig care oprea apa și acolo se ținea cânepa două-trei săptămâni, apoi era scoasă și se făceau din ea corzi, fire pentru țesut. Îmi mai amintesc să în câmpurile de porumb se lăsa un loc la mijloc în care pătrundea soarele și acolo se cultivau lubenițe. O amintire grozavă era recoltarea porumbului. Îmi amintesc cum carele făceau du-te-vino de la câmp până acasă. Se făceau grămezi mari în curte și când cădea seara, veneau vecinii, se făcea un fel de șezătoare și se depănușa porumbul. Făceam un fel de felinar din dovleac, îl scobeam și băgam lumânări înăuntru, într-un ceaun mare fierbeam porumb. Pentru copii era paradisul, mai ales că aveam voie să stăm până târziu, lumea se distra.

Oamenii munceau enorm, dar mă întreb dacă nu erau mai fericiți decât acum. Se întâlneau mai des, erau șezătorile, aveau o plăcere de a trăi. Acum, îți iei mașina, pleci nu se știe unde, circuli în viteză, te așezi în fața televizorului, nu mai ai timp să citești, să discuți cu cineva. Când eram acolo în sat, era încă lampa cu petrol, nu era electricitate, și se pare azi că e ca un salt din evul mediu.

Și viața comunitară?

Exista. Iarna când se tăia porcul, se tăiau cel puțin doi odată, seara o jumătate se mânca cu vecinii, cu prietenii care veneau să ajute. Era o adevărată sărbătoare. Se începea de dimineață și seara totul era gata, cârnații, șunca, totul se pregătea în casă. Bunicul meu se ocupa de asta. În fiecare casă era cineva care știa să prepare porcul și dacă nu, era chemat un vecin, era un fel de întrajutorare. Cred că asta e ceva specific pentru lumile mai sărace, în civilizațiile cu un nivel de viață mai bun, prietenia dispare și ajutorul reciproc. Pentru generațiile adulte când eram copil, cel mai greu era recoltatul grâului, pentru că se secera cu mâna, te sculai dimineața când era încă rouă. Bărbații secerau, femeile adunau grâul în urma lor și-i ajutau să lege snopii, din care apoi se făceau grămezi, se aduceau acasă și se făcea o grămadă uriașă. Apoi se ducea grâul la batoză imediat, pentru că iernile erau foarte aspre.

Copiii participau la munci?

Mai puțin. Ei ajutau mai degrabă la adunatul cartofilor; undeva lângă fluviu, ceva mai departe de sat erau marile grădini de legume. Fiecare familie avea un loc al ei pentru cartofi, sfeclă și chiar și o bucată de vie. Fiecare își făcea singur vinul. Acasă, sub bucătărie aveam o pivniță unde era pus vinul. Acolo nu aveam voie să cobor. Mie îmi plăcea să mă culc în grajdul cailor. Cel care se ocupa de cai avea acolo un colț al lui și era cald iarna, în casă se încălzea cu resturi din tijele de la porumb. Foile se dădeau vacilor. Se făceau economii pentru încălzit, chiar și tijele de la vița-de-vie se foloseau. Se tăiau toamna și se puneau deasupra viței pământ, ca să nu înghețe. Îmi amintesc și că vara aveam grijă de găște, coboram cu ele până în pustă, cum spun unгурii, pe izlazul comunei. Era acolo un loc unde se aduna apa când erau inundații. Acolo duceam găștele. Uneori erau aduși acolo și porcii, era și un vâcar care ducea animalele la câmp, afară din sat.

Casele aveau o prispă acoperită, din care se intra într-o cameră și din asta în alte două, de o parte și de alta. În camera de la mijloc era un cuptor mare care încălzea și o cameră și alta. În cuptor se făcea pâine de două ori pe săptămână, o pâine mare. Mi se părea imensă. Unchiul meu, Jacob Willer, fratele mai mic al mamei, locuia cu noi. El e acum căsătorit în Anglia, copiii lui sunt englezi. Au plecat în timpul războiului. Mama mai avea doi frați, Stefan și Hans, care s-au înrolat și au murit pe front în Rusia. Părinții bunicii se numeau Müller – mama bunicului – și Clément – mama bunicii.

Clément era numele de familie?

Da. Era un nume francezesc. Bunicii se numeau Jacob și Eva.

Aveau mult pământ bunicii?

Trebuie că aveau. Aveau mulți porci, găște, păsări. Produceau tot ce aveau nevoie pentru a trăi. Produceau și tutun, din care vindeau o parte. Îmi amintesc cum se puneau foile la uscat și cum erau triate pe culori.

Erau dese șezătorile?

Da. Se reuneau mai multe familii, dar în fiecare seară se adunau toți cei din familie și bunicul aducea cărți de la bibliotecă și ne citea. Era o carte de Karl May, o alta era una în care se vorbea despre niște țigani, în alta despre Hamburg, când orașul a fost incendiat. Stăteam toți lângă sobă, în camera mare, și bunicul citea cu voce tare.

Vă citea și din Biblie?

Da. În epoca aceea erau toți foarte credincioși, credincioși-practicanți; respectau strict ritualurile, fie că erau catolici, ortodocși sau protestanți. Nu lipsea nimeni de la slujba de duminică pentru nimic în lume. Mergeam toată familia la biserică, femeile spuneau rugăciunile în biserică și bărbații discutau îndelung în fața bisericii când ieșeau. Eu cântam în cor. Îmi plăcea să urc sus în pod, să trag clopotele sau să apăs pe pedala orgii.

Un alt lucru de care-mi amintesc era că toamna veneau adesea oameni din Carpați sau nu știu de unde, cu căruțe cu mere, cu fructe. Făceau schimb cu grâu. Nu cumpăram, ci schimbam. Pineam fructele sub podul casei, se puneau în grâu, în cel care era pentru consumul casei, care nu se vindea. Acolo se conservau fructele până după sărbători, mere, pere. Se mai păstrau și tăiate-n patru și uscate la soare. Iarna se făceau din ele prăjituri. Se făceau multe conserve de bulion, de castraveți. Se țineau într-un loc izolat, cu temperatură potrivită. Lângă casă era un loc unde se țineau uneltele agricole, apoi curtea cu păsări, era un hambar pentru porumbul cu care se hrăneau animalele tot anul. Se făcea în casă unt, fiecare ducea surplusul de lapte la cooperativă. Mătușa mea avea un mic magazin de brânzeturi în centrul satului. În fiecare duminică se făcea o supă de pasăre cu tăitei făcuți în casă. Carnea se mânca cu sos de smântână și hrean sau cu sos de roșii și cartofi fierți. Asta era mâncarea preferată. Dintre prăjituri îmi plăcea *Appfelstrudel*, era o foaie foarte, foarte fină, aproape transparentă. Asta vine de la austrieci. Castraveții se făceau în oțet, care era dulce-acrișor. Și după aceea mai era slănină subțire de la porc, sărată și afumată. Se făceau jumări și se făceau din osânză un fel de cornuri cu marmeladă. Pentru gătit se folosea untura, nu uleiul. Primeam o bucată mare de pâine cu

untură, sare și boia... era grozavă.

Nu-mi amintesc dacă era brutărie în sat, dar oricum, fiecare își cocea singur pâinea. Erau însă cel puțin două băcănii, o poștă, o fierărie care a fost lovită de bombe la sfârșitul războiului. Era în '44 când au venit rușii, au bombardat un pod din apropiere. În '45 eram încă la școală. Îmi amintesc de un învățător tânăr, care nu vorbea românește – profesorii erau toți localnici –, mergeam cu el pentru lucrări practice, făceam ore pe malul fluviului, afară, asta îmi plăcea extraordinar. Îmi amintesc de o lecție – fabricarea mangalului. Explica atât de bine că nici nu mai aveam nevoie să citesc din carte. Eram pasionat de lucrurile astea. El ne-a învățat și să prelucrăm răchita, să facem tot felul de lucruri din răchită. Și în timpul orelor de istorie, ne vorbea despre originea României, a Valahiei, a Moldovei. Era un foarte bun învățător, toți îl iubeau. Avea un mod de a povesti care te făcea să-l ascuți cu plăcere.

Părinții erau tot la Timișoara în perioada asta?

Da, dar foarte curând mama a venit la părinții ei și atunci a avut loc recensământul. Trebuia să te prezinți la Primărie. Se pare că asta s-a petrecut în toate satele în aceeași zi (*e vorba de deportarea în URSS*). Toate persoanele de o anumită vârstă și s-a făcut un fel de triere. Cei care erau comuniști cunoscuți au fost lăsați liberi imediat. Mama s-a ascuns, și-a făcut apoi o carte de identitate falsă, pentru a putea circula la Timișoara. Așa că am plecat cu prima ocazie. Părinții mei, o mătușă care avea un soț în Germania... Am plecat în plină iarnă, am luat trenul spre Arad, apoi am stat ascunși câteva zile și noaptea am trecut frontiera în Ungaria, de unde am luat trenul, am traversat toată Ungaria în tren fără probleme, pentru că părinții vorbeau ungurește. A fost mai complicat la trecerea spre Austria, am apelat la o călăuză, care ne-a înșelat, dar tata și-a dat seama și s-a întors din drum. Cunoștea locul pentru că mai făcuse drumul ăsta cu câteva luni înainte. Fiecare a luat cu el ce-a putut. Îmi aduc aminte că eu aveam în sacul meu o șuncă. Pâine mai găseam din loc în loc. Am mers la Viena și de acolo într-un lagăr din care am fost transferați în altul, în sudul Austriei. În lagăr era puțină mâncare, o supă, puțin orez, linte. Nu-mi plăceau toate astea, tatăl meu se gândea să plece să lucreze în Germania, în Canada, în Australia, în țări care aveau nevoie de mână de lucru. Peste un an eram tot acolo, eu mergeam la școală, tata lucra la un țăran într-un sat din apropiere, mama s-a îmbolnăvit și a fost dusă la spital, la Klagenfurt. Apoi tatăl meu a putut veni în Franța, să lucreze prin intermediul armatei franceze. Trebuia să plecăm și noi peste șase luni. Acolo în lagăr am învățat ce este comerțul la negru. Aveam foarte puțini bani, cumpăram de la oameni care veneau în vizită la cei din lagăr lucruri care nu se găseau în Austria, apoi mergeam la țăranii din sat și făceam troc, schimbam produsele pe mâncare și, puțin câte puțin, mi-am făcut chiar și o clientelă.

Câți ani aveai?

11-12 ani. Oamenii stăteau în barăci. Mă descurcam, aduceam lapte, în fiecare dimineață aveam lapte și pâine. Aveam doar una-două felii pe zi pe un tichet, dar eu reușeam să cumpăr tot la două zile o pâine întreagă. Lagărul a continuat să existe până în 1956, apoi barăcile au fost demolate și s-au construit clădiri pentru refugiați.

Când mama a ieșit din spital, ne-au transportat în Germania, nu departe de

Fribourg, unde am mai stat încă trei luni într-un hotel, pentru că nu erau locuințe disponibile. În timpul ăsta, tata era în Ardeni, lucra la o topitorie. Am lucrat apoi în Meuse, la niște tăietori de lemne, în sudul Verdun-ului.

Ați învățat limba?

Da, vorbeam franceza în casă, a trebuit să ne integrăm repede. Cel puțin noi, cei tineri, nu aveam probleme. Puțin mai târziu ne-am naturalizat francezi, era un deputat în sat care s-a ocupat de formalități și când am făcut ceva economii, părinții au vrut să cumpere o casă și pământ. Așa am ajuns la Roque-sur-Pernes. Am venit aici în 1944. Obținusem cetățenia franceză deja în 1943, am mai stat aici un an și jumătate și a trebuit să fac serviciul militar, 28 de luni de serviciu militar. Era epoca războiului din Algeria. Am fost în Algeria, Tunisia. Din cauza războiului, toți făceau 28 de luni de serviciu militar. Am avut noroc, pentru că eram într-o regiune unde nu au fost conflicte, dar prefer să nu vorbesc de perioada asta. Războiul nu e ceva bun, nici un război nu aduce nimic bun. Am traversat deșertul, trebuia să supraveghem fântânile, erau oameni bolnavi de căldură. Am cunoscut oameni care erau nomazi, complet rupți de civilizația noastră, oameni care nu erau încă corupți de civilizație, ospitalieri, serviabili.

Erau și alții veniți din România când ați venit la Roque?

Da, era Ortinauer. Părinții lui erau morți. Venea de undeva de lângă Jimbolia. Părinții mei s-au integrat foarte repede, așa cum ne obișnuisem deja.

Și bunicii au rămas în România?

Da, au rămas, iar după moartea bunicului, bunica a făcut demersuri pentru a veni în Franța și a murit aici la noi, la Roque. E înmormântată aici în cimitir, ca și tatăl meu.

Știați de unde a venit familia, pentru că numele de Viller e mai degrabă francez, nu?

Da, cred că trebuie să fac cercetări în arhive la Colmar, e un nume alsacian, nu? Și Alsacia ce e? E Franța, nu?

Când ați plecat din România aveați o carte de identitate?

Aveam un certificat de naștere, care nu mi-a servit niciodată la nimic, pentru că cei care părăsiseră România nu mai erau considerați români. În '46-'47 eram deja considerați apatrizi, fără naționalitate. După demersurile pe care le-am făcut în Franța, am fost naturalizați.

Și ce vă considerați astăzi? German, francez?

Da, francez, pentru că atunci când am fost tânăr am făcut o alegere. Aș fi avut posibilitatea să plec în Germania, în 1963, să continui studiile și să cer cetățenia germană, dar am ales să rămân în Franța, deci mă consider francez. Dacă ar trebui să am o dublă cetățenie, aș spune mai degrabă că sunt un român francez, pentru că sunt născut în România, acolo sunt rădăcinile mele și în Franța trăiesc.

Când m-am întors din armată, se vorbea despre satul ăsta ca despre un sat de bănațeni. Dar dacă mergeți la Primărie, veți vedea că sunt născuți în România, în Iugoslavia și în Ungaria – în trei țări diferite. Mai erau aici Auquel (Hockl), Ortinauer.

Mai e apoi familia Benz, din Becicherecul Mic, ei au venit aici direct din lagărul de refugiați din Austria.

Unde se întâlneau bănațenii altădată?

Se întâlneau la o cafenea, voiau să refacă un fel de clan. Eu nu eram pentru ideea asta, soția mea e de aici, din regiune, din Vacluse, din sudul Franței. Se numește Bernadette Daumas, ne-am căsătorit în 1960. Mulți s-au căsătorit cu bănațeni, dar eu am fost de părere că e mai bine să te integrezi. Dar fiecare trăiește cum vrea. Era un băiat de vârsta mea care s-a căsătorit cu o fată dintre bănațeni. Au făcut o sărbătoare mare, ca acasă, au tăiat un porc. Eu am preferat să fim doar 20 din familie, am sărbătorit la restaurant la Pernes și apoi am plecat în călătorie de nuntă la Paris, trei săptămâni și când m-am întors, mi-am luat o mașină. Celălalt, care a cheltuit tot cu nunta, a trebuit să se apuce de lucru chiar de a doua zi, pentru că făcuse multe datorii ca să facă o nuntă care să ia ochii tuturor. Mie nu-mi place mentalitatea asta, facem lucrurile ca să facem plăcere prietenilor noștri, nu pentru a arăta cine suntem, așa cum e obiceiul în Banat. Eu nu mă simt legat de obiecte, n-am nevoie decât de patru pereți și un acoperiș, chiar dacă acum am construit mai multe case pe care le închiriez vara la turiști.

Ce ați lucrat când ați venit aici?

Am lucrat într-o uzină la Pernes, dimineața într-o uzină de ambalaje, apoi după-masa, într-una de conserve. Veneam acasă cu bicicleta, veneam adesea cu soțul lui Rose, care lucra și el acolo, și și plecam împreună. La întoarcere, mă urcam uneori cu bicicleta pe motocicleta lui. Apoi am plecat în armată. După căsătorie am lucrat la Carpentras, într-o fabrică de table pentru inscripții. Apoi am făcut un curs de formare profesională pentru adulți și am lucrat un timp într-o uzină ca electrician de întreținere. Am lucrat la un meșter care era instalator și apoi am pornit-o pe cont propriu cu meseriile astea. Am câștigat bine. Făceam instalații electrice de încălzire. A fost o perioadă bună, luam o mașină nouă în fiecare an, apoi am venit aici și m-am instalat în care unde erau părinții mei și am construit casa cealaltă, mai mare. Am început să mă ocup și de agricultură. A fost o perioadă când lucram tot timpul, chiar și duminica, dar treptat am început să nu lucrez decât cât îmi trebuia ca să trăiesc. Lucram ca să trăiesc, nu mai trăiam ca să muncesc.

Părinții ce au făcut când au venit aici?

Au făcut agricultură, se ocupau de o livadă. Aveau multe fructe și viță de vie. Această casă au construit-o ca s-o închirieze, pentru a avea un venit suplimentar. Ei au muncit mult, au trebuit să ia totul de la zero, voiau să aibă ceva. Și eu am lucrat, am trei copii. Ei sunt altă generație, vedem lucrurile puțin altfel. Avem și discuții politice, eu când sunt alegeri locale votez pentru un om, nu pentru partidul pe care îl reprezintă.

Copiii vorbesc germană?

Numai ce au învățat la școală. Cum m-am căsătorit cu o franțuzoaică, am vorbit totdeauna franceza acasă.

Mama nu a vrut să se întoarcă?

Nu. Rămăsese cu amintirea lucrurilor care s-au întâmplat la sfârșitul războiului,

deportările, exproprierile. Bunicilor mei li s-a luat pământul, s-au făcut CAP-uri, totul a căzut în ruină, a fost o greșeală că țăranii nu au fost lăsați să trăiască așa cum știau, erau obligați să cumpere grâul pentru a putea să plătească cotele la stat înainte de a intra în colectiv. Și așa, puțin câte puțin, toți au abandonat. A fost o mare eroare a comunismului, asta. Am un văr care a plecat din România mai târziu, în 1970, de la el știu multe lucruri despre ce s-a întâmplat acasă. Acum toată familia e risipită, unii trăiesc aici în Franța, alții în Germania, alții în Anglia, suntem europeni.

Sursa: www.memoria.ro